

Уредник / Editor:
др Александар Јевтић

Удружење урбаниста Србије
Serbian Town Planners Association

21. НАУЧНО-СТРУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ
УРБАНИЗАМ И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ

21st SCIENTIFIC-PROFESSIONAL CONFERENCE WITH INTERNATIONAL PARTICIPATION
URBANISM AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Сребрно језеро, 29-31. мај 2025. / Srebrno jezero, Serbia, May 29-31, 2025

УДРУЖЕЊЕ УРБАНИСТА СРБИЈЕ
SERBIAN TOWN PLANNER ASSOCIATION

РЕПУБЛИЧКИ ГЕОДЕТСКИ ЗАВОД
REPUBLIC GEODETIC AUTHORITY

21. НАУЧНО-СТРУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ

„УРБАНИЗАМ И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ”

21st SCIENTIFIC-PROFESSIONAL CONFERENCE
WITH INTERNATIONAL PARTICIPATION

“URBANISM AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”

Група аутора:	КОНЦИПИРАЊЕ, ПЛАНИРАЊЕ, ПРОЈЕКТОВАЊЕ И ОДРЖАВАЊЕ СТАНОВАЊА: СОЦИЈАЛНО, ПРИУШТИВО И НЕПРОФИТАБИЛНО СТАНОВАЊЕ / ДОПУНА ЗАКОНСКОГ ОКВИРА ЗА БОЉЕ УРЕЂЕЊЕ ПИТАЊА ЗЕЛЕНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ, ЗЕЛЕНОГ ГРАДА И ЈАВНОГ ЗДРАВЉА / ИНТЕГРИСАНИ СИСТЕМ УПРАВЉАЊА НЕПОКРЕТНОСТИМА / ПЛАНИРАЊЕ ПОСЛЕ УСВАЈАЊА ПЛАНА: ПРИМЕНА; СПРОВОЂЕЊЕ; НАДГЛЕДАЊЕ; МОНИТОРИНГ / УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ И ПРОЈЕКТОВАЊЕ ЗА ПОСЕБНЕ ГРУПЕ. ДЕЦА, МЛАДИ, СТАРИЈИ, ОСОБЕ СА ПОСЕБНИМ ФИЗИЧКИМ И МЕНТАЛНИМ ПОТРЕБАМА / ОДРЖИВИ РАЗВОЈ И ОБЛИКОВАЊЕ ЈАВНИХ ПРОСТОРА
Издавач:	Удружење урбаниста Србије, Београд
За издавача:	др Александар Јевтић, председник Удружења урбаниста Србије
Уредник:	др Александар Јевтић
Рецензенти:	др Тијана Вујић доцент, Архитектонско-грађевинско-геодетског факултета Универзитета у Бањој Луци др Тања Ступар, ванредни професор, Архитектонско-грађевинско-геодетског факултета др Милица Игић, Грађевинско-архитектонски факултет Универзитета у Нишу
Научни одбор:	проф. др Александра Ђукић, председник, редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду др Александар Јевтић, председник Удружења урбаниста Србије др Божидар Манић, виши научни сарадник, помоћник директора Института за архитектуру и урбанизам Србије проф. др Марија Маруна, редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду доц. др Милена Динић Бранковић, ван. професор Грађевинско-архитектонског факултета Универзитета у Нишу доц. др Данијела Миловановић Родић, в. професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду доц. др Ратка Чолић, в. професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду Др Злата Вуксановић Мацура, Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ др Саша Чворо, Архитектонско-грађевинско-геодетски факултет, Бањалука проф. др.сц. Ненад Липовац, професор Архитектонског факултета Свеучилишта у Загребу у пензији, Хрватска Сонија Алвес (Sónia Alves), Универзитет у Лисабону, Институт друштвених наука, Португалија Елс Кеунен (Els Keunen), Универзитет у Штутгарту, Немачка Ханс Тор Андерсен (Hans Thor Andersen), Универзитет у Олборгу, Данска др Штефана Бадеску (Ştefana Bădescu), ванредни професор, Политехнички универзитет у Темишвару - Факултет за архитектуру и урбанизам, Румунија др Геза Шаламин (Géza Salámin), в. професор, Институт за одрживи развој - Депарتمان за географију и планирање, Будимпешта, Мађарска проф. др Светислав Г. Поповић, професор Архитектонског факултета Универзитета Црне Горе у пензији доц. др сц. Денис Амбруш, Грађевински факултет Свеучилишта у Ријеци проф. др Нусрет Мујагић, Универзитети у Сарајеву и Тузли др Душица Трпчевска Анђелковић, Агенција за пл. простора, С. Македонија др Бранислав Антонић, асистент Архитектонског факултета Универзитета у Београду др Марија Лалошевић, Урбанистички завод Београда др Дејан С. Ђорђевић, Агенција за просторно планирање и урбанизам Републике Србије мр Миодраг Ференчак, Удружење урбаниста Србије мр Борко Драшковић, директор Републичког геодетског завода
Организационо-програмски одбор:	Зоран Д. Јовановић, председник, РГЗ, УУС Мр Душан Минић, Крагујевац, Удружење урбаниста Србије Светлана Јаковљевић, Удружење урбаниста Србије Милка Павловић, ЈУП План, Рума Татјана Симоновић, Удружење урбаниста Србије, ИКС Србије Славица Ференц, ЈП Инфраструктура, Шабац Марина Благојевић, Општина Лепосавић
Технички уредник:	Светлана Јаковљевић
Дизајн корица:	Јасна Марићевић
Тираж:	300 примерака
Штампа:	СЗР Копирница „ДУГА“, Крагујевац
Година:	2025.
ISBN:	978-86-84275-53-2

Зборник радова је штампан уз подршку:

МИНИСТАРСТВА НАУКЕ, ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА И ИНОВАЦИЈА РС
и
ИНЖЕЊЕРСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

Радови у зборнику се публикују под CC-BY лиценцом.

Attribution - Autorstvo – CC BY creativecommons.org/licenses/by/4.0/

Authors:	CONCEPTUALISATION, PLANNING, DESIGN AND MAINTENANCE OF HOUSING: SOCIAL, AFFORDABLE AND NON-PROFIT HOUSING / AMENDMENTS ON THE LEGAL FRAMEWORK FOR BETTER REGULATION OF GREEN INFRASTRUCTURE, GREEN CITY AND PUBLIC HEALTH ISSUES / INTEGRATED REAL ESTATE MANAGEMENT SYSTEM / PLANNING AFTER THE ADOPTION OF THE PLAN: IMPLEMENTATION; SUPERVISION; MONITORING / URBAN PLANNING AND DESIGN FOR SPECIAL GROUPS. CHILDREN, YOUTH, ELDERLY, PEOPLE WITH SPECIAL PHYSICAL AND MENTAL DISABILITIES / SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND DESIGN OF PUBLIC SPACES
Publisher:	Serbian Town Planner Association
For Publisher:	Dr. Aleksandar Jevtić, Serbian Town Planner Association
Editor:	Dr. Aleksandar Jevtić, Serbian Town Planner Association
Reviewers:	Dr. Tijana Vujičić, Assistant Professor University of Banja Luka, Faculty of Architecture, Civil Engineering and Geodesy Dr. Tanja Stupar, Associate Professor, University of Banja Luka – Faculty of Architecture, Civil Engineering and Geodesy Dr. Milica Igić, University of Niš – Faculty of Civil Engineering and Architecture
Scientific committee:	Prof. Dr. Aleksandra Đukić, University of Belgrade – Faculty of Architecture, Serbia Dr. Aleksandar Jevtić, Serbian Town Planner Association, Serbia Dr. Božidar Manić, Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia, Belgrade, Serbia Prof. Dr. Marija Maruna, University of Belgrade – Faculty of Architecture, Serbia Asst.Prof. Dr. Milena Dinić Branković, University of Niš – Faculty of Civil Engineering and Architecture, Serbia Assoc.Prof. Dr. Danijela Milovanović Rodić, University of Belgrade – Faculty of Architecture, Serbia Dr. Igor Marić, Union of Engineers and Technicians of Serbia, Serbia Assoc.Prof. Dr. Ratka Čolić, University of Belgrade – Faculty of Architecture, Serbia Dr. Zlata Vuksanović Macura, Geographical Institute “Jovan Cvijić” SASA, Serbia Dr. Saša Čvoro, University of Banja Luka – Faculty of Architecture, Civil Engineering and Geodesy, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina Prof. Dr. Nenad Lipovac, University of Zagreb – Faculty of Architecture, Croatia Dr. Sónia Alves, University of Lisbon – Institute of Social Sciences, Portugal Els Keunen, University in Stuttgart, Germany Dr. Hans Thor Andersen, University in Aalborg, Denmark Assoc.Prof. Dr. Ștefana Bădescu, Politehnica University of Timișoara – Faculty of Architecture and Urbanism, Romania Dr. Géza Salamin, associate professor, Corvinus University of Budapest, Institute for Sustainable Development, Department of Geography and Urban Planning, Hungary Prof. Dr. Svetislav G. Popović, University of Montenegro – Faculty of Architecture, Montenegro Dr. Denis Ambruš, University of Rijeka – Faculty of Civil Engineering, Croatia Prof. Dr. Nusret Mujagić, Universities in Sarajevo and Tuzla, Bosnia and Herzegovina Dr. Dušica Trpčevska Anđelković, Spatial Planning Agency, North Macedonia Dr. Branislav Antonić, University of Belgrade – Faculty of Architecture, Serbia Dr. Marija Lalošević, Urban Institute of Belgrade, Serbia Dr. Dejan S. Đorđević, Spatial Planning and Urbanism Agency of the Republic of Serbia, Serbia Mg. Borko Drašković, Republic Geodetic Authority, Serbia Mg. Miodrag Ferenčak, Serbian Town Planner Association, Serbia
Organising and programme committee:	Zoran D. Jovanović, President, Serbian Town Planner Association, Serbia Mg. Dušan Minić, Serbian Town Planner Association, Serbia Svetlana Jakovljević, Serbian Town Planner Association, Serbia Milka Pavlović, PUE “Plan”, Ruma, Serbia Tatjana Simonović, PE “Gradac” Čačak, Serbia Slavica Ferenc, PE “Infrastructure” Šabac, Serbia Marina Blagojević, Municipality of Leposavić, Serbia
Technical editor:	Svetlana Jakovljević
Desing:	Jasna Marićević
Number of copies:	300
Print:	“DUGA” Printing house, Kragujevac
Year:	2025
ISBN:	978-86-84275-53-2

The proceedings were printed with the support:

REPUBLIC OF SERBIA – MINISTRY OF SCIENCE, TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT AND INNOVATION
and
SERBIAN CHAMBERS OF ENGINEERS

Paper proceedings are published under CC-BY Licence.

Attribution – Authorship – CC BY creativecommons.org/licenses/by/4.0/

I КОНЦИПИРАЊЕ, ПЛАНИРАЊЕ, ПРОЈЕКТОВАЊЕ И ОДРЖАВАЊЕ СТАНОВАЊА: СОЦИЈАЛНО, ПРИУШТИВО И НЕПРОФИТАБИЛНО СТАНОВАЊЕ	5
др Злата Вуксановић-Мацура, Sónia Alves СОЦИЈАЛНО СТАНОВАЊЕ У УРБАНИСТИЧКОМ ПЛАНИРАЊУ И ПОЛИТИКАМА УРБАНОГ РАЗВОЈА У СРБИЈИ / SOCIAL HOUSING IN URBAN PLANNING AND TERRITORIAL STRATEGIES IN SERBIA	7
др Милена Динић Бранковић, др Љиљана Василевска, др Јелена Живковић, др Ивана Богдановић Протић, др Милица Љубеновић, др Јелена Ђекић, др Милица Игић, др Михаило Митковић, др Магдалена Славковић, др Данијела Милановић ПРЕЗЕНТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ПРОЈЕКТА РЕИНТЕГРИСАЊЕ ЈАВНОГ ОТВОРЕНОГ ПРОСТОРА У СТАМБЕНИМ ПОДРУЧЈИМА: ПРОМЕНА ПАРАДИГМЕ ПЛАНИРАЊА И ПЕРСПЕКТИВЕ ПРОЈЕКТОВАЊА ЗА ОТПОРНУ УРБАНУ БУДУЋНОСТ – REPOS / PRESENTATION OF THE RESULTS OF THE PROJECT: RECLAIMING PUBLIC OPEN IN RESIDENTIAL AREAS: SHIFTING PLANNING PARADIGMS AND DESIGN PERSPECTIVES FOR A RESILIENT URBAN FUTURE – REPOS	17
др Александра Ђукић, др Јелена Брајковић, др Јелена Марић, Емилија Јовић ПЕРЦИПИРАНИ ФАКТОРИ КВАЛИТЕТА САВРЕМЕНИХ СТАМБЕНИХ КОМПЛЕКСА У БЕОГРАДУ / PERCEIVED QUALITY FACTORS OF MODERN RESIDENTIAL COMPLEXES IN BELGRADE	19
др Весна Златановић Томашевић КОНЦИПИРАЊЕ, ПЛАНИРАЊЕ И ПРОЈЕКТОВАЊЕ СТАНОВАЊА / CONCEPTUALIZATION, PLANNING AND DESIGN OF HOUSING	25
мр Драгана Минић-Шинжар СОЦИЈАЛНО СТАНОВАЊЕ – КАКО ДО „КРОВА НАД ГЛАВОМ“ – ДРУГИ ДЕО / SOCIAL HOUSING – HOW TO GET "A ROOF OVER ONE'S HEAD" – PART TWO	35
Мирела Манасијевић Радојевић, Александар Савић, Бојана Кулачин КОНЦИПИРАЊЕ И ПЛАНИРАЊЕ НЕПРОФИТНОГ СТАНОВАЊА НА ПРИМЕРУ УРЕЂЕЊА НЕФОРМАЛНОГ РОМСКОГ НАСЕЉА БАНГЛАДЕШ / CONCEPTUALISATION AND PLANNING OF NON-PROFIT HOUSING ON THE EXAMPLE OF ARRANGEMENT OF BANGLADESH INFORMAL ROMA SETTLEMENT	43
др Тамара Маричић, др Маријана Пантић ПРЕГЛЕД МИНИПАРТ ПРОЈЕКТА: УНАПРЕЂЕЊЕ ПАРТИЦИПАТИВНОГ ПЛАНИРАЊА У РУДАРСКИМ РЕГИОНИМА / OVERVIEW OF THE MINIPART PROJECT: ENHANCING PARTICIPATORY PLANNING IN MINING REGIONS	49
др Љиљана Стошић Михајловић, Марија Михајловић ОДРЖИВО СТАНОВАЊЕ У САВРЕМЕНОМ УРБАНИЗМУ: ГЛОБАЛНИ ПРИМЕРИ, ФИНАНСИЈСКИ МОДЕЛИ И ИНОВАТИВНИ МАТЕРИЈАЛИ / SUSTAINABLE HOUSING IN MODERN URBANISM: GLOBAL EXAMPLES, FINANCIAL MODELS AND INNOVATIVE MATERIALS	55
II ДОПУНА ЗАКОНСКОГ ОКВИРА ЗА БОЉЕ УРЕЂЕЊЕ ПИТАЊА ЗЕЛЕНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ, ЗЕЛЕНОГ ГРАДА И ЈАВНОГ ЗДРАВЉА	61
Ştefana Bădescu, Mihai Danciu, Vlad Rada THE ROLE OF GREEN INFRASTRUCTURE WITHIN CITIES IN THE TRANSITION TOWARDS CLIMATE NEUTRALITY. CASE STUDY: THE CITY OF REŞIŢA, ROMANIA / УЛОГА ЗЕЛЕНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ У ГРАДОВИ КОЈИ СУ У ПРЕЛАЗУ У КЛИМАТСКУ НЕУТРАЛНОСТ. СТУДИЈА СЛУЧАЈА: ГРАД РЕШИЦА У РУМУНИЈИ	63
Теодора Милетић АНАЛИЗА ЗЕЛЕНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ КАО САСТАВНИ ДЕО ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ / GREEN INFRASTRUCTURE ANALYSIS AS AN INTEGRAL PART OF PLANNING DOCUMENTATION	71
проф. др Невена Васиљевић, Сандра Митровић ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА ПРЕДЕЛА: У ПРИЛОГ КРИТИЧКОМ ПРОМИШЉАЊУ О ЗЕЛЕНИМ ГРАДОВИМА КАО ДОБРОМ МЕСТУ / LANDSCAPE PLANNING AND DESIGNING RULES: A CONTRIBUTION TO CRITICAL THINKING ABOUT CITIES FROM THE PERSPECTIVE OF LANDSCAPE ARCHITECTS	79

Тамара Маричић¹
Маријана Пантић²

ПРЕГЛЕД МИНИПАРТ ПРОЈЕКТА: УНАПРЕЂЕЊЕ ПАРТИЦИПАТИВНОГ ПЛАНИРАЊА У РУДАРСКИМ РЕГИОНИМА

OVERVIEW OF THE MINIPART PROJECT: ENHANCING PARTICIPATORY PLANNING IN MINING REGIONS

РЕЗИМЕ: У раду је представљен истраживачки оквир научног пројекта MINIPART – Унапређење учешћа јавности у просторном планирању рударских региона, који финансира Фонд за науку Републике Србије кроз програм ПРИЗМА (грант #7598). Пројекат је усмерен на заједнице које су угрожене еколошким, економским и друштвеним изазовима услед обимне експлоатације минералних сировина. Растуће противљење грађана и невладиних организација рударским пројектима произашло је из забринутости за негативне утицаје и искључености из процеса одлучивања, што је довело до растућег неповерења у државне институције. У реализацији МИНИПАРТ пројекта комбиновани су квалитативни и квантитативни приступи како би се идентификовале ефикасне методе учешћа јавности и прилагодиле различитим заинтересованим странама. Кроз анализу релевантне литературе, међународну студијску посету и консултације са грађанима и стручњацима развија се база података о партиципативним методама. Ове методе се тестирају у Граду Бору и општини Мајданпек спровођењем анкета, интервјуа и организовањем фокус група.

Кључне речи: Партиципативно планирање; Урбанистичко и просторно планирање; Методе учешћа јавности; Рударски региони; Србија.

ABSTRACT: This paper presents the research framework of the scientific project MINIPART – Improving Participation in Spatial Planning of Mining Areas, funded by the Science Fund of the Republic of Serbia through the PRISMA program (Grant #7598). The project focuses on communities facing environmental, economic, and social challenges caused by intensive mineral resource exploitation. Growing public opposition and resistance from non-governmental organisations to mining projects stem from concerns about negative impacts and exclusion from decision-making processes, resulting in increasing distrust in state institutions. The MINIPART project employs a mixed-methods approach—combining qualitative and quantitative techniques—to identify effective public participation methods and tailor them to the needs of various stakeholders. The project develops a database of participatory methods based on a review of relevant literature, an international study visit, and consultations with citizens and experts. These methods are being tested in the City of Bor and the Municipality of Majdanpek through surveys, interviews, and focus groups.

Keywords: Participatory planning; Urban and spatial planning; Public participation methods; Mining regions, Serbia.

1. УВОД

Фонд за науку Републике Србије је у јуну 2022. године објавио почетак програма ПРИЗМА као позив за пријаву научних пројеката намењен научно-истраживачким организацијама (НИО) у Србији. Позив је важио за основна и примењена истраживања у свим научним дисциплинама без дефинисаних тематских усмерења, омогућавајући тимовима да сарађују са НИО у земљи и иностранству (Фонд за науку Републике Србије, 2025). На конкурс је стигло 656 пријава, а након двостепене међународне рецензије, финансирање је одобрено за 97 пројеката. У оквиру потпрограма друштвених и хуманистичких наука, финансирано је 11 пројеката, међу којима је и МИНИПАРТ – Унапређење учешћа јавности у просторном планирању рударских региона. Пројекат траје 36 месеци (до јануара 2027), са укупним буџетом од 196.463,33 евра.

Циљ овог рада је да представи МИНИПАРТ пројекат, полазећи од представљања Фонда за науку Републике Србије и програма ПРИЗМА, а затим и истраживачког оквира пројекта, анализе теоријских искустава партиципативног планирања у рударским регионима у Србији и свету, као и приказа примене методологије и досадашњих резултата. Истраживачки тим

¹ Др Тамара Маричић, виши научни сарадник, просторни планер, Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд tamara@iaus.ac.rs. ORCID ID: 0000-0003-4827-5065

² Др Маријана Пантић, виши научни сарадник, просторни планер, Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд. marijana.d.pantic@gmail.com. ORCID: 0000-0001-8328-4077.

Рад се публикује под CC-BY-SA лиценцом.

предводи Институт за архитектуру и урбанизам Србије (ИАУС), уз сарадњу са Техничким факултетом у Бору, Географским факултетом, и Институтом за филозофију и друштвену теорију (ИФДТ) Универзитета у Београду. Тим је мултидисциплинаран и појединачне експертизе чланова тима обухватају социологију, просторно планирање, хемију, рударски и металуршки инжењеринг, екологију и политикологију. Тим је додатно ојачан сарадњом са експертом за партиципацију из дијаспоре са *University College Dublin* (Ирска) и међународним стручњаком за развој рударских заједница са *University of Eastern Finland* (Финска).

2. ТЕОРЕТСКИ ОКВИР

Експлоатација минералних сировина изазива бројне и значајне негативне последице по локалне заједнице и животну средину, истичући питања друштвене и еколошке правде (Chauhan, 2018; Manojlovic & Kabanga, 2023). Рударске компаније које занемарују друштвену одговорност (Jenkins & Yakovleva, 2006) и не успевају да остваре добру сарадњу са локалним становништвом ризикују да изгубе подршку јавности и локалне заједнице, познату као „дозвола друштва за обављање делатности“ (social licence to operate) (Conde, 2017; Heffron et al., 2021). Недостатак те подршке често доводи до озбиљних проблема – попут штрајкова и протеста који ремете производњу, умањују профитабилност и негативно утичу на вредност акција компаније (Tsotetsi, 2022). Један од главних разлога отпора према рударским активностима је неповерење локалне заједнице (Lesser, 2021). Последњих деценија, сукоби између локалног становништва, рударских компанија и власти све су чешћи широм света, укључујући и Европску унију и Србију (Mononen et al., 2022; Stepanović, 2022). Локални догађаји могу обликовати перцепцију јавности о рударству на регионалном или чак транснационалном нивоу, као што показује случај контроверзи око пројекта Јадар у Србији (Ivanović et al., 2023; Proctor, 2022).

У Србији, државне институције и рударске компаније често намерно занемарују ставове грађана и друштвене вредности у вези са предложеним пројектима (Маричић, 2014; Ivanović et al., 2023). Да ли ће учешће јавности бити сврсисходно или само формално, зависи од више фактора: односа инвеститора и стручњака према грађанима, времена укључивања јавности у процес одлучивања, врсте примењених метода партиципације, и тога да ли се одлуке доносе без обзира на противљење јавности и могуће друштвене последице. Без свеобухватне методологије укључивања јавности, поларизација међу супротстављеним групама често произилази из политичких интереса и борбе за моћ, а не на основу транспарентног и јасног информисања (Taylor et al., 2004).

Закон о планирању и изградњи (2023) Републике Србије предвиђа обавезно спровођење јавног увида и консултација, укључујући и рани јавни увид од 2014. године (Nikolić et al., 2021). Ипак, у пракси се најчешће примењује само најмањи законом прописан обим учешћа, док је доношење одлука често нетранспарентно и подложно манипулацијама (Marčić et al., 2018; Slavković et al., 2021). Планирање у интересу и појединца и заједнице представља изазов за доносиоце одлука и просторне планере. У том контексту, разумевање друштвених вредности и ставова становништва кроз истинску грађанску партиципацију је од суштинске важности за праведне и одрживе резултате просторног планирања.

Поред формалних, законом дефинисаних метода учешћа, развијена друштва активно користе и неформалне методе. Оне имају кључну улогу у ширењу обухвата учесника партиципативних процедура, посебно у контексту рударских пројеката, где је поверење у институције често ниско (Pantić et al., 2021). Употреба дигиталних технологија у партиципативним процесима значајно повећава њихову доступност и ефикасност, омогућавајући шире и флексибилније укључивање. Виртуелне методе учешћа омогућавају грађанима да се укључе у расправу и доношење одлука без обзира на физичку локацију или време, смањујући логистичке и финансијске баријере (Pantić & Čolić, 2023). Осим тога, дигиталне платформе омогућавају интеракцију у реалном времену, прикупљање података и транспарентну комуникацију, чиме се подстиче инклузивност. Да би се у потпуности искористиле предности неформалног учешћа, потребно је прихватити дигитализацију и развијати технолошка решења која су једноставна, приступачна и омогућавају свим заинтересованим странама да активно утичу на одлуке о рударским пројектима (Imottesjo, 2018; Dubov & Shoptaw, 2020; Rajhans, 2020).

3. ИСТРАЖИВАЧКИ ДИЗАЈН МИНИПАРТ ПРОЈЕКТА

МИНИПАРТ пројекат има за циљ да утврди најефикасније методе учешћа у планирању развоја рударских региона које би биле прилагођене свим угроженим и заинтересованим странама. Ове методе би требало да омогуће активно учешће становништва у доношењу одлука о локалном и регионалном развоју, побољшавајући тако квалитет живота и рада у социјалном, еколошком и економском смислу, и омогућавајући балансиран и одрживи развој рударског подручја. Кроз неколико специфичних циљева, пројекат планира да:

- прикупи и систематизује примере учешћа јавности у (просторном) планирању рударских региона;
- обухвати све релевантне актере – грађане, индустрију, државне органе, невладине организације и еколошке групе – кроз интервјуе, анкете и фокус групе, како би се идентификовале најефикасније методе учешћа;
- осмисли приступе који омогућавају инклузивно учешће угрожених група – као што су жене, младе особе, старији, особе са инвалидитетом, етничке мањине и становници руралних подручја;
- тестира и унапреди постојеће партиципативне методе, како би се допринело смисленом укључивању локалне заједнице у развој рударских подручја;
- дистрибуира резултате широком кругу корисника – учесницима пројекта, јавним институцијама, цивилном друштву, академској заједници и грађанима, како у Србији тако и у иностранству.

Пројекат представља истраживање које користи комбиновану квалитативну и квантитативну методологију. Предвиђено је формирање базе података о партиципативним методама на основу прегледа релевантне литературе, студијске посете руднику у Ирској и сарадње са спољним стручњацима. Најприкладније методе биће одабране након анализе података из анкете спроведене у борско-мајданпечком региону, као и на основу интервјуа и фокус група са заинтересованим странама. За анализу података користиће се *SPSS* софтвер, а за интерпретацију квалитативних података примениће се приступ утемељене теорије и *MAXQDA* софтвер.

Ширење резултата пројекта путем различитих канала – вебсајта (на српском и енглеском језику), научних радова, презентација на конференцијама и извештаја за широку јавност – од кључног је значаја за подизање свести и подстицање учешћа. Циљ је да резултати допру до научне и стручне јавности, доносилаца одлука и грађана, како би се унапредила култура партиципације, доношења одлука и планирања, што доприноси транспарентнијем и демократском управљању у рударским, али и другим осетљивим просторима.

3.1. Методологија пројекта

Премиса МИНИПАРТ пројекта је да се ефикасне методе учешћа јавности могу препознати и развијати искључиво у сарадњи са крајњим корисницима – грађанима, привредом, владиним и цивилним сектором. Пошто је учешће грађана посебно важно у подручјима која пролазе кроз велике просторне трансформације, студија случаја која се детаљно анализира је рударски регион Бор–Мајданпек, у којем се услед вишедеценијских негативних последица рударских активности интензивирао грађански активизам (Balkan Green Energy News, 2019; N1 Beograd, 2020; Bor030, 2021; Radio Slobodna Evropa, 2022).

Истраживање се спроводи кроз вишефазни приступ, који постепено сужава избор метода учешћа јавности и комбинује квалитативне и квантитативне методе истраживања:

- 1) Прва фаза обухвата анализу постојећих метода на основу литературе, извештаја и докумената. Допунске увиде пружају разговори са спољним сарадницима и студијска посета руднику Тара у Ирској, највећем руднику цинка у Европи.
- 2) Друга фаза укључује анкету са 300 испитаника из региона Бор–Мајданпек, у циљу сагледавања ставова и нивоа заинтересованости грађана о учешћу у просторном планирању. Анализа података се врши уз помоћ *SPSS* софтвера, а извештава у виду дескриптивне и инференцијалне статистике (Abramowitz & Weinberg, 2016; Field, 2017).
- 3) Трећа фаза подразумева интервјуе са кључним актерима (министарства, локалне самоуправе, јавне институције, цивилни сектор, јавна предузећа и сл.), како би се утврдили критеријуми који утичу на избор метода, њихову применљивост и спремност за увођење иновација. За анализу транскрипата је намењен метод утемељене теорије (*Grounded Theory Approach*) (Pantić, 2019), који се базира на кодирању тражених аспеката, али и препознавању неочекиваних тема, уз примену *MAXQDA* софтвера.
- 4) Четврта фаза обухвата радионицу са фокус групама у Бору, у којој по могућству учествују представници државног, цивилног и пословног сектора, а обавезно грађани и представници угрожених група – млади, старији, жене, особе са инвалидитетом, рурално становништво и етничке мањине. Учесници разматрају и тестирају различите методе – од класичних (писани коментари) до савремених (онлајн анкете, е-платформе) (Braun et al., 2020; Philpot et al., 2019).

Тестирањем и упоређивањем метода у раду са фокус групама, пројектни тим доноси завршни избор најприкладнијих приступа за рударска подручја. Резултати ће такође бити представљени у извештају за грађане – брошури разумљивој публици која није нужно стручна у области урбанизма и просторног планирања, са циљем ширења информација и подстицања учешћа јавности.

3.2. Информисање јавности о резултатима

Поред достизања квалитетних резултата, од изузетне је важности и њихово представљање академској заједници, стручњацима, доносиоцима одлука, али и широј јавности тј. грађанима који су основни део у поступку учешћа јавности. Промоцијом пројектних резултата се такође доприноси и већој видљивости и позиционирању чланова тима у научној заједници. Због тога је било потребно пажљиво планирати стратегију дисеминације резултата и информисања јавности о току и закључцима пројекта.

Ради препознатљивости пројекта, чланови тима су у сарадњи са дизајнером осмислили лого пројекта, а у циљу максималне видљивости, планирано је више активности, укључујући веб сајт на српском и енглеском језику (www.minipart.rs) у улози централне платформе за дељење резултата која ће бити доступна у току трајања пројекта, али и након тога (Слика бр. 1). Веб страница јесте намењена корисницима из академске заједнице, али је замисао да практични резултати, посебно апликација развијена за потребе пројекта, буду доступни и урбанистима и просторним планерима. Поред тога, резултати се представљају на домаћим и међународним конференцијама, у научним радовима објављеним у часописима са високим утицајем (*Impact Factor*), као и кроз међународну монографију и популарни извештај са практичним препорукама за ширу јавност. Објављивање се базе података о формалним и неформалним методама учешћа јавности, инфографици, апликација за е-партиципацију и презентације са конференција. Публиковање у отвореним изворима омогућиће већу видљивост резултата. Монографија на енглеском укључиће чланове тима, као и сараднике из других истраживачких организација у Србији и иностранству, чиме се подиже међународна препознатљивост

пројекта. Сви научни радови биће доступни и у дигиталном репозиторијуму архитектуре, урбанизма и планирања РАУМПЛАН (<http://raumplan.iaus.ac.rs>), Института за архитектуру и урбанизам Србије.

Дакле, кључни елементи стратегије ширења резултата и информисања јавности о резултатима пројекта су: (1) објављивање у научним часописима – за већу академску видљивост; (2) отворени подаци – омогућавају коришћење резултата у даљим истраживањима; Лајманов извештај – као практичан ресурс за институције, индустрију и НВО, са циљем унапређења учешћа грађана и оснаживања заједница.

Слика бр. 1: Приказ логоа и почетне странице веб сајта пројекта (Copyright © 2024 МИНИПАРТ).

4. РЕАЛИЗОВАНЕ АКТИВНОСТИ И ПОСТИГНУТИ РЕЗУЛТАТИ

Током прве године спроведено је детаљно истраживање научне и стручне литературе о учешћу јавности у доношењу одлука генерално, као и конкретно у рударским подручјима, анализирани су урбанистички и просторни планови везани за рударство у Србији, као и методе учешћа дефинисане у законодавству европских земаља. Прикупљању примарних података је допринела студијска посета ирском руднику Тара у Навану (Слика бр. 2(а)), анкетирање становника Бора и Мајданпека (Слика бр. 2(б)), и интервјуи са стручњацима.

Слика бр. 2: (а) Разговор са управом рудника Тара, Наван (Ирска); (б) обука анкетара (Copyright © 2024 МИНИПАРТ)

Део података већ је доступан на веб страници пројекта, где се налази и база планских докумената за рударска подручја у Србији. У току је анализа преосталих података, који ће по објављивању бити интегрисани у интерактивну базу знања – дескриптивна статистика која представља резултате анкете; база метода и приступа учешћа јавности, извори који обрађују тему учешћа грађана са могућношћу вишекритеријумске претраге, итд.. Корисници ће моћи да претражују радове по земљама, методологијама и кључним речима, као и различите формалне и неформалне методе учешћа.

Прелиминарни резултати су већ неколико пута представљени стручној и научној заједници, као и студентима у Србији и иностранству и то током заједничке презентације на University College Dublin (септембар 2024), на међународној конференцији „International Conference on Public Policy and Public Administration“ у Салвадору, Бразил (јануар 2025), „Sustainability, Quality, Digitalization, and Current Research Conference“ у Барселони, Шпанија (април 2025), на „5th International Conference on Urban Planning“ у Нишу (април 2025) и националној конференцији „Планска и нормативна заштита простора и животне средине“ у Вршцу, Србија (април 2025). Презентације и објављени радови доступни су преко веб сајта пројекта и RAUMPLAN репозиторијума. До сада, прихваћен је први заједнички рад у националном часопису међународног значаја, а у припреми је и више радова за публикавање у међународним часописима.

Кључни увиди пројекта до сада су:

- Формалне методе учешћа у европским земљама су сличне, али је у литератури забележено много више неформалних приступа;
- Препоруке истраживача и светских институција које се залажу за одрживи развој јесу да је неопходно укључити неформалне методе учешћа у планирање и одлучивање без обзира на то што нису законски обавезујуће;
- Низак ниво поверења у институције, уз недовољну информисаност грађана и слабу транспарентност процедура доприносе слабом учешћу јавности у рударским подручјима;
- Домаћи стручњаци, базирано на спроведеним интервјуима, акценат стављају на методе информисања грађана - како када је у питању позивање на учешће у законски обавезујућим процедурама (рани јавни увид и јавни увид), тако и када је у питању едукација о сврси урбанистичких и просторних планова.

У даљем раду тима очекују се значајнији резултати кроз објављивање научних радова, као и наставак прикупљања примарних података кроз рад са фокус групама.

5. ЗАКЉУЧАК

МИНИПАРТ представља истраживачку иницијативу коју финансира Фонд за науку Републике Србије у оквиру ПРИЗМА програма. Главни циљ пројекта је идентификација најнефективнијих метода учешћа јавности у просторном планирању, прилагођене различитим заинтересованим странама у рударским подручјима, како би учешће грађана постало суштински процес, а не пука формалност. Унапређивањем инклузивности, пројекат настоји да умањи тензије које често прате велике рударске пројекте.

Пројекат траје три године (2024-2027) и заснован је на комбиновању квалитативних и квантитативних метода истраживања, укључујући анализу секундарних извора, анкетање, интервјуе са стручњацима и фокус групе. У реализацији учествују четири научне институције из Србије — Институт за архитектуру и урбанизам Србије (као водећи партнер), Географски факултет, Технички факултет у Бору и Институт за филозофију и друштвену теорију (Универзитет у Београду) — уз подршку међународних партнера из Ирске и Финске.

Иако се формалне методе учешћа у европским земљама у великој мери подударају, научна литература указује на знатно већу разноликост и распрострањеност неформалних партиципативних приступа. Истраживачи и међународне институције које промовишу одрживи развој препоручују укључивање ових неформалних метода у процесе планирања и одлучивања, без обзира на то што оне нису правно обавезујуће. У контексту рударских подручја, слабо учешће јавности често је последица ниског поверења у институције, недовољне информисаности грађана и нетранспарентних процедура. Домаћи стручњаци посебно истичу значај метода информисања становништва — како у погледу правовременог позивања грађана да учествују у законски обавезујућим процедурама (рани јавни увид и јавни увид), тако и у смислу едукације о значају и улози урбанистичких и просторних планова у планирању развоја њиховог окружења.

6. ЗАХВАЛНИЦА

Овај рад финансирају Фонд за науку Републике Србије (грант #7598) и Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (уговор 451-03-136/2025-03/200006).

РЕФЕРЕНЦЕ

- Abramowitz, S., & Weinberg, S. L. (2016). *Statistics Using IBM SPSS: An Integrative Approach* (3rd ed.). Cambridge University Press.
- Balkan Green Energy News (2019). *Fresh protest held in Serbia's Bor over excessive air pollution*. <https://balkangreenenergynews.com/fresh-protest-held-in-serbias-bor-over-excessive-air-pollution/>. [Accessed: January 12, 2025]
- Bor030 (2021). *Učesnici protesta u Boru dobili prekršajne prijave, kazna 5.000 dinara*. www.bor030.net/ucsnici-protesta-u-boru-dobili-prekršajne-prijave-kazna-5-000-dinara. [Accessed: January 12, 2025].
- Braun, V., Clarke, V., Boulton, E., Davey, L., McEvoy, C. (2020). The online survey as a qualitative research tool. *International Journal of Social Research Methodology*, 24(6), 641–654.
- Chauhan, R. (2018). Social justice for miners and mining-affected communities: The present and the future. *Obiter*, 39(2), 345–362.
- Conde, M. (2017). Resistance to mining: A review. *Ecological Economics*, 132, 80–90. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2016.08.025>
- Dubov, A., Shoptaw, S. (2020). *The value and ethics of using technology to contain the COVID-19 epidemic (Letter to the Editor)*. *Am. J. Bioeth.*, 20, W7–W11.
- Field, A. (2017). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics* (5th ed.). Sage Publications.
- Heffron, R. J., Downes, L., Rodriguez, O. M. R., & McCauley, D. (2021). The emergence of the 'social licence to operate' in the extractive industries? *Resources Policy*, 74, 101272. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2021.101272>
- Imottesjo, H., Kain, J.-H. (2018). The Urban CoBuilder—A mobile augmented reality tool for crowd-sourced simulation of emergent urban development patterns: Requirements, prototyping and assessment. *Comput. Environ. Urban Syst.*, 71, 120–130.
- Ivanović, S., Tomićević-Dubljević, J., Bjedov, I., Đorđević, I., & Živojinović, I. (2023). Cultural landscape management in context: Local communities' perceptions under Jadar mineral extraction project in Serbia. *The Extractive Industries and Society*, 16, 101361.
- Jenkins, H., & Yakovleva, N. (2006). Corporate social responsibility in the mining industry: Exploring trends in social and environmental disclosure. *Journal of Cleaner Production*, 14(3–4), 271–284.

- Lesser, P. (2021). The road to societal trust: Implementation of Towards Sustainable Mining in Finland and Spain. *Mineral Economics*, 34(2), 175-186.
- Manojlovic, B., & Kabanga, E. (2023). Extractivism and conflict: A comparative study of Serbia and the DRC. *The Journal of Social Encounters*, 7(1), 66–86.
- Mononen, T., Kivinen, S., Kotilainen, J. M., & Leino, J. (2022). *Social and environmental impacts of mining activities in the EU. European Parliament*. Retrieved from [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/729156/IPOL_STU\(2022\)729156_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/729156/IPOL_STU(2022)729156_EN.pdf) [Accessed: January 12, 2025].
- Маричић, Т. (2014). *Социјални аспекти у просторном развоју рударских региона – могућност унапређења на примеру Србије* (докторска дисертација). Географски факултет, Универзитет у Београду, Београд.
- Maričić, T., Cvetinović, M., & Bolay, J. C. (2018). *Participatory planning in the urban development of post-socialist Serbia*. In T. Maričić, J. C. Bolay, & S. Zeković (Eds.), *A support to urban development process* (pp. 1–28). EPFL, IAUS.
- Nikolić, D., Pantić, M., Jokić, V. (2021): *Urban and Spatial Planning: Pragmatic Considerations for Plan Implementation Improvements (A Case Study of the City of Bor)*. *SAGE Open Journal January-March 2021*, 1–14.
- N1 Beograd (2020). Massive protest in Bor over pollution. <https://rs.n1info.com/english/news/a641477-massive-protest-in-bor-over-pollution/> [Accessed: January 12, 2025].
- Pantić, M. (2019). *Izazovi demografskih promena u planinskim područjima Srbije*. IAUS, Beograd.
- Pantić, M., Cilliers, J., Cimadomo, G., Montaña, F., Olufemi, O., Torres Mallma, S., van den Berg, J. (2021). Challenges and Opportunities for Public Participation in Urban and Regional Planning during the COVID-19 Pandemic—Lessons Learned for the Future. *Land* 10, 1379.
- Pantić, M., Čolić, N. (2023). Digital Participation Framework for Mountain Areas in Serbia. *Transylvanian Review of Administrative Sciences* 68E, 78-95.
- Philpot, S. L., Johnson, P. A., Hipel, K. W. (2019). Analysis of a below-water aggregate mining case study in Ontario, Canada using values-centric online citizen participation. *Journal of Environmental Planning and Management*, 63(2), 352-368.
- Proctor, M. R. (2022). A Slow Train Crash That Can Be Avoided: Citizen Power, the Mining of Critical Raw Materials (CRMS) Within Europe and the Need for Investment in Political Realities. *Journal of Management Policy and Practice*, 23(1), 19-28.
- Radio Slobodna Evropa (2022). *Meštani sela kod Bora na istoku Srbije protestuju zbog širenja kineskog rudnika*. www.slobodnaevropa.org/a/bor-protest-kineski-rudnik/31708485.html. [Accessed: January 12, 2025]
- Rajhans, V., Rege, S., Memon, U., Shinde, A. (2020). Adopting a modified Delphi technique for revisiting the curriculum: A useful approach during the COVID-19 pandemic. *Qual. Res. J.*, 20, 373–382.
- Фонд за науку Републике Србије, 2025. <https://fondzanauku.gov.rs/program-prizma/> [Преузето: 23. априла 2025].
- Slavković, Lj., Graovac, A., Đokić, J., Radovanović, K. (2021). *Javnost na distanci – demokratija u krizi. Analiza planskih procedura u periodu pandemije*. CZKD, Beograd.
- Stepanović, I. (2022). The True Cost of Technology: Double Extractivism and Green Criminology in Serbia. *Journal of Criminology and Criminal Law*, 60(1), 25-37.
- Taylor, C.N., Bryan, C.H., Goodrich, C.G. (2004). *Social Assessment: Theory, Process and Techniques*. Middleton: Social ecology press.
- Tsotetsi, O. J. (2022). *The effects of strikes on the share returns of gold and platinum mining companies* (Master's thesis). University of Cape Town.
- Закон о планирању и изградњи, "Службени гласник Републике Србије" бр. 72/2009, 81/2009, 64/2010, 24/2011, 121/2012, 42/2013, 50/2013, 98/2013, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019, 9/2020, 52/2021, 62/2023.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

711.1/.4(082)
711.21(082)
502.131.1:711(082)

НАУЧНО-стручна конференција са међународним учешћем "Урбанизам
и одрживи развој" (21 ; 2025 ; Сребрно језеро)

21. Научно-стручна конференција са међународним учешћем "Урбанизам
и одрживи развој", Сребрно језеро, 29-31. мај 2025. / [организатори] Удружење
урбаниста Србије [и] Републички геодетски завод ; [уредник Александар Јевтић]
= 21st Scientific-Professional Conference with International Participation "Urbanism
and Sustainable Development", Srebrno jezero, May 29-31, 2025 / [organizers] Serbian
Town Planners Association [and] Republic Geodetic Authority ; [editor Aleksandar
Jevtić]. - Београд : Удружење урбаниста Србије = [Belgrade] : Serbian Town Planner
Association, 2024 (Крагујевац : Дуга = Kragujevac : Duga). - [7], 292 стр. : илустр.
; 30 cm

Радови на срп., хрв. и енгл. језику. - Текст ћир. и лат. - Тираж 300. - Стр. [6]: Предговор
/ Александар Јевтић. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија
уз већину радова. - Abstracts.

ISBN 978-86-84275-53-2

а) Просторно планирање - Зборници б) Урбанистичко планирање - Зборници
в) Урбани развој - Одрживи развој - Зборници

COBISS.SR-ID 168889097

ЗБОРНИК РАДОВА ЈЕ
ШТАМПАН УЗ ПОДРШКУ:

Министарство науке,
технолошког развоја и
иновација

Инжењерска комора Србије

ISBN 978-86-84275-53-2